

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

UKA2021/023

5. oktober 2021

Mariane Paviasen

Uunga siunnersuut: Uranimik il. il., misissueqqaarnermut, ujaasinermut piaanermullu inerteqquteqarneq pillugu Inatsisartut inatsisaat.

(Ineqarnermut, Attaveqaasersuutitut, Aatsitassanut, Inatsisit Atuutsinneqarnerannut Naligiisitaanermullu Naalackersuisoq)

Naalackersuisut uranimik misissueqqaarnermik piasinnaanermilluunniit agguaqatigiisillugu 100ppm qaangerlugu oqimaasuseqarpat akuersaannginnissamik, siunnersuutaanut qamanngavik pisumik qutsavigaakka, Inuit Ataqatigiit sinnerlugit ima oqaaseqarfigissavakka:

Piffissaq imaannaangitsoq manna tikillugu kingunipilutsitarput qaangiukkiartortutut ippoq, 2013-imi ullut 14-it atorneqarput inuiaqatigiittut pingaartitatsinnik, siulitsinniit ileqqutoqqamik pitsassuarmik kingornussatsinnik, inooriaatitsinnik, toqqissisimalluta toqqammavigisatsinniit allangortitseqisumik, uranisiorsinnaasunngortitsinerisa kingorna, tamanna pivoq taasinermik ataasiinarmik amerlanerussuteqarluni.

Inuiaqatigiit qulaatiinnarlugit, tusarniaanertaqanngitsumik allanguerujussuarsinnaaneq Naalackersuinikkut ingerlavigineqarsinnaasunngortinneqartutut ilivoq, Nunatsinni aqutsineq toqqissisimanartutut isiginikuusarput oqaluttuaannangortinneqarpoq.

Inuiaqatigiit avissaartinneqarput, taamanikkut nalunngilarput aatsitassarsiorfiginiagaq ataasiinnaq uranitalinnik aatsitassa qarfiusoq, Narsap eqqaanilu najugaqartut apereqqaanngivillugit, mingummik salinneqarsinnaanngitsumik pilersitsivigineqarsinaanissaat

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

aqqutissiuunneqarpoq, aalijangiisullu uranip qanoq sunniuteqarsinnaaneranik paasititsiniaavigineqarnerat amigarujuusuartoq uppernarsaatissaqarpoq.

Tamanna assut kingunerluppoq, sulii kingunerluutai atorpagut, innuttaasut politikkerillu akornanni tatigeqatigiinneq innarlerneqarsimasutut ilivoq, kiammi ilisimavaa qinersinerup tulliani qinikkat, annertuumik allannguissatillutik isumatusaartumik, inuiaqatigiillu ersarissumik isummersorteqqaarlugit isummersuutaallu aallaavigalugit allannguineramik aalijangiiumaartut?

Nunatta kujataanni nerisassaqaartitsiniarnikkut ineriartortitsisimaneq minnerusumik annerusumilluunniit unitsinneqarpoq, aningaasaliiniarneq uloriagineqalerpoq, nalornissutaasut ilagaat Naalakkersuinikkut kikkut salliuunneqarlutik inisisimatinneqarnerisut, nunaqavissut inuussutissarsiuuteqarlutik ingerlatsineramik ukiuni 100-ilikkaanni kinguariit nikittarnerini ingerlatsereersimasut, sulilu siunissami killeqanngiusartumi, annertusiartortitsisinnaasut, salliuutinniarneqarpat? Imaluunniit aatsitassarsiornerlutik aningaasaliisimasut ilaatigut nunami allammersut ukiuni killilikkami ingerlatsiniartut nunaqavissut ingerlataanniit pingaarneruppat?

Inuussutissarsiutit uranisiornerup aqqani ulorianartorsiortinneqartut Savaatillit, Nunalerineramik inuussutissarsiutillit, Tuttuutillit, Aalisartut, Aalisakkerivik, piniartut, Nersutaatilik, Takornariaqarnermik ingerlatallit, Inuussutissalerineramik ilinniarfik, Neqi A/S, qaqorsaasiorfik, immiorfik, inuussutissarsiutillu allat ingerlasut nersorpakka, ukiunimi amerlavallaanni nalorninangaartumi inissisimasimallutik, maanna qaammanermik, inuussutissarsiutigisaminnik ineriartortitseqqinnissaminnut nalornigatik ingerlatsisinnaalernissaat aqqutissiuunneqaleramat.

Ulorianartorsiortinneqartunut ilaavoq Kujataani Unesco nunarsuarmioqatigiit kingornutassaattut inissinneqarsimasoq, siunissami annertuumik takornariaqarnikkut iluaqutaalersinnaasoq.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Inuussutissarsiutit nunaqavissunit ingerlanneqartut, ataqqinartut, ilaatigut kinguaariit nikittarnerini ingerlanneqartut, eqqornerlunneqareerput pisariaqanngitsumik ernumatinneqarput, tusaajumaneqarnikuunngillat, allamiunit nalikinnerusutut misigitinneqarput, ajoraluartumik tunulliunneqartutut pissusilersorfigineqarnikuupput, qinersinerulli inerner a qiviaannaraanni aatsaat taamak ersaritsigisumik uranitalinnik aatsitassarsiunnginnissaq qineqqusaarutaavoq, inerner alu tassaavoq, inuiaqatigiit amerlanerussuteqartut uranisiortoqarnissaannut akerliupput, tamannalu qinikkanit ataqqineqartariaqarpoq.

Inuit ataqatigiinni mingutitsinaveersaarneq pingaartilluinnarparput, nunatta nunarsuarmioqatitsinnit nunatut minguinnersat ilaattut isigineqarnera iluatinnaatilerujussuusoq, tulluusimaarutigisarput kingulissatsinnullu ajukkuusaarata ingerlateqqitassarigipput, sunalu tamannuat aatsitassarsiorfigalugu mingutitserlugu ingerlassagutta aatsitassat mingoqarneraanik killiliinnataluunniit ingerlagutta taava sumut killissaagut?

CO₂-mik aniatitsineq annertoq akiorniarlugu sulissuteqarneq ingerlavoq, qinngornernik ulorianartunik nunarsuatsinni pilersueqataalissagutta, CO₂-mik ajornartorsiut maanna atugarput, qinngornernik ulorianartunik annertuumik ajornartorsiuteqalernermik kinguneqartussaavoq ajornartorsiutillu qaavatigut ajornartorsiummik pilersitsineq ajornerulersitsiinnartussaavoq, ukualu eqqaamajuarisigit: urani toqunartuuvoq ilaatigut inuit naalliungaarlutik toqqutigisarpaat, assigiinngitsunik nappaateqalersitsinnaavoq, nunarsuullu piuneranik nungutitsisinnaasutut oqaatigineqartarpoq, atomip nukinganik nukissiorfiit minguitsuunngillat, urani sumulluunniit pigaluaruni mingutitsiuartussaavoq, nunarput qinngornernik ulorianartunik eqqaavittut eqqagassanik salinneqarsinnaanngitsunik, pilersitsivissaanngilaq.

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

Naatsumik oqaatigalugu nunatsinni uranisioneq pisariaqartinngilarput, nunarsuarmioqataagatta annertuumik akisussaaffeqarpugut, kingulissagut pillugit.

Ullumikkut inissisimanerput eqqarsaatigalugu eqqaavissuaqarnikkut, umiarsuit imartatsinni kivisimasunut, allatigulluunniit mingutitsisoqartillugu isumaginninniarneput annertuumik unammillernartuutipparpugut, qanoq ililluta siunissami radiop qinngornerinik eqqaavinnik nakkutilliisinnaajumaarnepugut, nalunagu suli radiop qinngornerinik ulorianartunut toqqorsivimmik isumannaatsumik nassaartoqarnikuunngitsoq, aatsitassarsiornepur eqqagassartaat nakkutigeeqqissaarneqartariaqarlutik inissiigallarfinni inissinneqartarpugut, pilersaarutaasoq tatsinut eqqaaviliorluni nunatsinni ingerlatsiniarneq ernumanartorujussuuvog isumannaarinninnerunanilu siunissaq ungasinnerusoq eqqarsatigalugu kingulissatta aningaasaajaatissaannik pilersitsiniangikkutta uranitalinnik aatsitassarsiorniarnermut itigartitsivittariaqartugut isumaqarpunga.

Nunarsuatsinni nunap inoqqaavisa misilittagaat uagut nunatsinni ilinniarfigalugu aallaavigisariaqarippugut isumaqarpunga, assigiinngitsorpassuarnik oqaloqateqartarnikkut paasisara unaavoq: aatsitassarsiorniat aallartisarnerminni annertuumik neriorsuuteqartarpugut, aningaasarpassu issaatsinneqalertussaananeramik, ineriartortitsineq annertoq pilersinneqalerneranik neriorsuisoqartarpoq, kinguneraniilli aatsaat nunaqavissut paasisarpaat pissarsiatik tassatuaasoq nuna mingulik sumulluunniit atorneqarsinnaanngitsoq, piniagassaarussimallutik imermik miguitsumik imigassaarussimallutik annernarnerli unaasartoq suminermilluunniit ineriartuutaasumik malugisaqarneq ajornertik atukkaminnik ajorseriaannartumik inissittarneri misilittagaareerput, qimaannarneqartartut annerusumik iluanaaruteqaratik ajunaaruteqaannartutut misigisut, tullerriaarlugit misissuiffigisinnaavagut, inuussutaasussanimi pingaarnersat

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

tassaapput nerisassat, aalisakkat, neqit, naatsitat, imeq minguitsoq, silaannaq minguisusilik.

Nunatsinni minguisuseq uagut pigisarput eriagisassaavoq erlinnartoq, uranisiortoqalerpat annaasassarput uterteqqinneqarsinnaangitsoq, taanaavorlu immikkuullarissuserput aammalu siunissami suli annerusumik minguisuseqalersinniarlugu anguniagassittariaqarfipput kingulitsinnut tunniussassaq pitsaanerpaaq.

Oqartoqartarpoq namminersulivinniarattagoq uranisorfinnik ammaasariaqartugut, taanna isumaqatiginngilluinnarpara, nunaminertanik pisuussutitsinnik annertuumik annermik ukiuni kingullerni aatsitassarsiorniarlutik suliffeqarfinnut nunani allaneersunit pigineqartunut tunniussuisoqarpoq, kujataanni nunaminertat tunniussuunneqareersut annertungaarmata uagut inissaarutingajattutut misigaagut, namminersulerniassagattagoq nunaminertat nunami allamiunut tunniussuuneqarput, taanna namminersornertut oqaatigineqarsinnaangilaq, tassaaginnarpoq aatsitassarsiorfinnut isumalluuteqarluni ingerlaniarsarineq nammineernerunngitsoq, aatsitassarsiorfiillu killilimmik ingerlasarput, siunissaq ungasinnerusoq isigalugu isumalluutaasinnaangilluinnartut. illua'tungaanili inuussutissarsiutit piujuarsinnaasut assersuutigalugu nerisassaqarniarnikkut, siuarsaneq tassaavoq nammineerneruleriartornissamut aqqutissaq, uranitalinnik aatsitassarsiorniarnep maanna kinguarsagaa.

Kujataa kinguaattooqasutut unittooqasutullu oqaatigineqarpoq, aap kinguariartorpoq, oqartariaqarpungalu tassani ukiuni amerlatsikkiartuinnartuni kinguaattoortinneqarpugut uranitalinnik aatsitassarsiorniarnep peqqutaarpiarluni, kinami annertuumik nerisassiorniarnikkut takornariaqarnikkulluunniit allamilluunniit piujuarsinnaasumik ineriartortitsinissamut aningaasaleerusussagami ilisimanagu

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

aningaasaliissutigisani ukiualuit qaanngiunnerini qinngornernik ulorianartunik mingutinneqarsinnaasut?

Nunani assigiinngitsuni ukiuni makkunani uranisiortoqannginnissaannik anguniagaqarlutik inatsisiliortarnerit aallarerttorfianni uagut killormut ingerlasinnaangilagut, akisussaaffeqarpugut nunarsuarmioqataavugut annerusumik mingutsinneqannginnissaa pimoorullugu suliariniartigu.

Uanga nammineq isumaqarpunga nunatsinni uranisiortoqarsinnaatitsisoqalissappat tassaasasoq aningaasanik piumatussuseq, siunissaq ungasinnersoq eqqarsaatiginngivillugu massakkoqqissaq isumaqartitsiniarluni uranisiulerutta aningaasarsiorujussualissasugut taamaattoqanngilaq, aatsaami ukiorpassuit qaanngiuppata aningaasarsiutigilaarnera malugineqassanersorluunniit ilimanaateqarani kingorna akiligassaq annertoq kingulissatta isumagiartussanngortussaavaat, taasaasaarlu eqqakkanik nakkutillineq piviusorsioritariaqarpugut.

Inatsisissatut siunnersuummi anguniarneqarpoq agguaqatigiissillugu 100 ppm qaangerlugu uranimik oqimaassuseqarpat aatsitassarsiorfik ingerlasinnaasanngitsoq, tamanna isumaqanngilaq aatsitassarsiorfiit tamavimmik unitsinniarneqartut, ukioq 2013 tikillugu aatsitassarsiorfinnik ingerlasoqarpoq, maannalu aamma suli uranitalinnik aatsitassarsiorfimmik ataatsimilluunniit qujanavissumik aallartitsisoqarnikuunngilaq, killiliussa q minnerusinnaanersoq misissorniarlugu piunasaqaataasumik unioqqutitsisoqarsimapat, misissueqaarnissamut, piaanissamut akuersissummik arsaarinnittoqarsinnaanneranik uumap inatsisissap iluani ilanngussisoqarsinnaanersoq misissorneqassasoq.

Inatsisissatut siunnersuup imaaliallaannarlugu peerneqarsinnaanngitsunngorlugu inissinneqartariaqarpoq inatsisissaq inuiaqatigiinnut toqqissisimatitsisussanngorlugu

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

ataavarnerusinnaasunngortinneqartariaqarmat aammalu siunissami aatsitassarsiorusullutik nunatsinnut pisussat imaaliallaannaq inatsisinik allanngortiteriffiusinnaanngitsumik toqqissisimanartumik inatsiseqarnera maani pisariaqartinneqarmat.

Nuna minguisusilik tassaavoq nunarsuatsinni amigaataasoq, tamannalu uagut pigaarput siunissamilu tassaavoq aningaasarsiorfissatta annersaat ajukkuusaarata kingulissatsinnut kingornutassiarisassarput, qanortoq ilisimasat eqqortut aallaavigalugit, ilisimasat ilisimasaqavissunit saqqummiunneqartartut tutsuiginartut aallaavigalugit isummensorisi qaqluunniimmi aningaasaq nerisinnaalernaviangilarput.

Piffissanngorpoq aningaasarsiorfissat piaartumik aallartinnissaat, nunatta inuisa ingerlataat taakku piorsaaqqinnissaminnut uranitalinnik aatsitassarsiorniarneq uniffigaat, taannalu qaanngerlugu maanna nunatsinni najugaqartut pingaarnerutillugit inatsisartuni anguniagaqarnerput innuttaasut ataqqillugit piunasaat malillugu ingerlatsiniarneq nuannaarutigaaara, kinguarsaaneq atoriigarput maanna siuarsaannermut saatinnissaannut tamatta peqatigiilluta nunaqqatigut periarfississinnajumavarput. Neriummik pilersitsisa inuiaqatigiit periarfissitsigit.

Taamak oqaaseqarlunga Inuit Ataqatigiit sinnerlugit ataatsimiititsitaliamut susassaqartumut inatsisissatut siunnersuut ingerlateqqipparput.